

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-86-133>

УДК 338.43:336.02:351.82(477)

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ ТА РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ

PUBLIC FINANCE AND REGULATORY POLICY IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY OF UKRAINE: EFFICIENCY ASSESSMENT AND STRATEGIC DEVELOPMENT PRIORITIES

Галанець Володимир Васильович

кандидат наук з державного управління, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9348-6211>

Колодій Андрій Володимирович

кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9320-6379>

Halanets Volodymyr

Lviv Polytechnic National University

Kolodiy Andriy

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary
Medicine and Biotechnologies of Lviv

Досліджено трансформацію державних фінансів і регуляторної політики в аграрному секторі України в умовах воєнного стану, економічної нестабільності та євроінтеграційних процесів (2023–2026 рр.). Проаналізовано ефективність інструментів державної підтримки, зокрема програми «Доступні кредити 5–7–9%», грантів для розвитку садівництва, тепличного господарства та переробки, а також компенсацій на оновлення матеріально-технічної бази. Оцінено вплив регуляторних змін і євроінтеграції, включно з адаптацією до Спільної аграрної політики ЄС та Європейського зеленого курсу, гармонізацією стандартів якості, впровадженням НАССР та розвитком екологічних технологій. Зроблено висновок, що поєднання фінансових і регуляторних інструментів формує передумови переходу агросектору до інноваційної, високотехнологічної та експортно-орієнтованої моделі, підвищуючи його конкурентоспроможність і стійкість.

Ключові слова: державні фінанси, аграрний сектор, регуляторна політика, бюджетна підтримка, інвестиції, цифровізація, євроінтеграція, глибока переробка, сталий розвиток, агропромисловий комплекс.

The article conducts a comprehensive study of the transformation of public finances and regulatory policy in the agricultural sector of Ukraine under martial law, economic instability, and the intensification of European integration processes in 2023–2026. The agricultural sector is considered a key element of the national economy, providing a significant share of foreign exchange earnings and food security for the state, but at the same time is significantly affected by military, infrastructure, logistical, and macroeconomic risks. The effectiveness of key financial instruments of state support is studied, primarily the program "Affordable Loans 5–7–9%", grant mechanisms for the development of horticulture, greenhouse farming, and the processing industry, as well as compensation programs for the renewal of the material and technical base of agricultural enterprises. It is shown that these instruments play a critically important role in ensuring the liquidity of enterprises, supporting investment activity, and stabilizing agricultural production in conditions of increased risks. An important result of the study is the assessment of the impact of regulatory changes on the development of the agricultural sector. Particular attention is paid to the impact of European integration processes and environmental transformation of agricultural policy, in particular adaptation

to the requirements of the EU Common Agricultural Policy and the principles of the European Green Deal. The need for harmonization of product quality and safety standards, implementation of the HACCP system, modernization of veterinary and phytosanitary control, as well as the development of environmentally friendly production technologies is considered. It is concluded that the effective interaction of public finances and regulatory policy is a determining factor in the formation of a new model of agricultural development, which involves the transition from a raw material to an innovative, high-tech and export-oriented system. The implementation of the proposed strategic directions will increase the competitiveness of the agricultural sector of Ukraine, strengthen its financial stability and ensure long-term integration into world and European agricultural markets.

Keywords: public finances, agricultural sector, regulatory policy, budget support, investments, digitalization, European integration, deep processing, sustainable development, agro-industrial complex

Постановка проблеми. Аграрний сектор України сьогодні залишається одним із ключових драйверів національної економіки, формуючи значну частку ВВП та забезпечуючи понад 40% валютних надходжень від експорту. Водночас його розвиток у сучасних умовах ускладнюється впливом воєнних дій, руйнуванням виробничої та логістичної інфраструктури, скороченням ресурсної бази, міграцією трудових ресурсів і зростанням вартості виробничих факторів.

Додаткові виклики пов'язані з необхідністю переорієнтації експортних потоків, адаптації до нових логістичних маршрутів та посиленням залежності від зовнішніх ринкових коливань. Одночасно з цим актуалізується завдання інтеграції аграрного сектору України до європейського економічного простору, зокрема гармонізації із Спільною аграрною політикою ЄС та імплементації положень Європейського зеленого курсу.

У цих умовах зростає роль державних фінансів як інструменту підтримки та стабілізації аграрного виробництва. Проте чинні механізми бюджетного фінансування, пільгового кредитування, грантової підтримки та податкового стимулювання потребують переоцінки з точки зору їх ефективності, адресності та впливу на довгостроковий розвиток галузі. Поряд із цим недостатньо системно досліджено узгодженість фінансових інструментів із регуляторною політикою держави.

Таким чином, існує потреба у комплексному дослідженні взаємозв'язку державних фінансів і регуляторної політики в аграрному секторі України, оцінці їх ефективності в умовах воєнного стану та євроінтеграційних змін, а також визначенні стратегічних пріоритетів подальшого розвитку галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика державних фінансів та регуляторної політики в аграрному секторі України є предметом активних наукових досліджень, що охоплюють питання фінансового забез-

печення, державної підтримки, податкового регулювання, інвестиційної привабливості та сталого розвитку аграрного виробництва.

Особливості формування внутрішнього економічного механізму аграрних підприємств, їх фінансове забезпечення, підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору, вдосконалення механізмів державної підтримки аграрного підприємництва досліджували І. Баланюк [1], О. Шпикуляк [2].

Г. Черевко наголошує на необхідності забезпечення розвитку аграрного сектору України через удосконалення державного регулювання, підтримку малих і середніх виробників та забезпечення рівних конкурентних умов [3].

Еволюція системи оподаткування аграрного сектору України, зміни податкового законодавства та їхній вплив на розвиток агропромислового комплексу розкриті у працях О. Береженної [5]. Окремий акцент зосереджено на проблемах податкового навантаження та стабільності податкової політики.

Інвестиційну привабливість економіки держави, з урахуванням ролі макроекономічної стабільності, державної політики та інституційного середовища, розкрив у своїх дослідженнях П. Коренюк [6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість наукових напрацювань, недостатньо дослідженими залишаються питання комплексної оцінки ефективності державних фінансів та регуляторної політики в аграрному секторі України в умовах воєнного стану та євроінтеграційних трансформацій.

Дослідження різноманітних аспектів реалізації регуляторної політики в аграрній сфері і надалі залишаються надзвичайно актуальними, зокрема питання моніторингу регуляторної політики в секторальному розрізі з урахуванням питань щодо ефективності виробництва та забезпечення оптимального співвідношення інтересів суб'єкта господарювання, держави та громадян.

Формулювання цілей статті. Метою статті є всебічне дослідження сучасних механізмів державної фінансової підтримки та регуляторного впливу на розвиток аграрного сектору України в умовах воєнного стану, повоєнного відновлення та поглиблення європейської інтеграції. Особливу увагу потребує, наскільки ефективно працюють бюджетні програми, пільгове кредитування, податкові стимули, а також як регуляторні зміни впливають на інвестиційну активність, конкурентоспроможність і фінансову стійкість аграрних підприємств.

Для досягнення поставленої мети у статті ставляться завдання проаналізувати обсяги та структуру державної підтримки аграрного сектору у 2023–2025 роках, оцінити ефективність основних фінансових інструментів, дослідити, як земельна реформа, цифровізація державних послуг і впровадження екологічних стандартів впливають на розвиток аграрного бізнесу, окреслити стратегічні пріоритети державної фінансової та регуляторної політики в умовах інтеграції України до Спільної аграрної політики Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова політика України щодо аграрного сектору і в мирний не вирізнялася цілісністю та системністю, наявна низка структурних недоліків, які перешкоджають формуванню сприятливого інституційного середовища та забезпеченню рівних умов господарювання в галузі. Реалізація податкової політики держави мала б здійснюватися з урахуванням балансу інтересів бюджетної системи, суб'єктів господарювання та споживачів. Одним із ключових пріоритетів податкового регулювання має бути покращення фінансової стійкості аграрних підприємств незалежно від форми власності. Головною проблемою вітчизняної податкової системи є надмірний фіскальний тиск як на бізнес-середовище, так і на населення. В Україні фактично відсутня довгострокова стратегія розвитку аграрного сектору, чинна нормативно-правова база залишається недостатньо узгодженою та не забезпечує стабільних і передбачуваних умов для ведення агробізнесу. Істотним недоліком є недостатнє врахування специфіки сільськогосподарського виробництва, що призводить до формування регуляторного середовища, яке не стимулює, а навпаки — стримує зростання доходності виробників. У результаті податкова система потребує переорієнтації на створення умов, за яких аграрні товаровиробники будуть еко-

номічно зацікавлені у підвищенні ефективності та нарощуванні результативності своєї діяльності [5, с. 205].

Окрім зазначених проблем, умови воєнного часу додають нових. Галузь продовжує функціонувати під впливом низки системних ризиків, які охоплюватимуть виробництво, переробку, логістику та експортну діяльність.

Однією з найгостріших проблем залишається нестача трудових ресурсів. Мобілізація, міграція населення та скорочення кількості кваліфікованих працівників суттєво ускладнюють діяльність аграрних підприємств. Конкуренція за кадри посилюється, що неминуче веде до підвищення витрат на оплату праці та збільшення собівартості сільськогосподарської продукції.

Не менш серйозним викликом є скорочення земельного фонду, придатного для ведення сільського господарства, а також погіршення якісного стану ґрунтів на територіях, які зазнали бойових дій. Значні площі залишаються забрудненими вибухонебезпечними предметами або потребують тривалої рекультивациі. Це обмежує виробничі можливості аграріїв і змушує їх переглядати структуру посівів, концентруючись на більш рентабельних культурах.

Водночас триває руйнування виробничої, складської та транспортної інфраструктури. Пошкодження елеваторів, зерноховищ, портових терміналів, логістичних центрів і сільськогосподарської техніки негативно позначається на здатності галузі забезпечувати стабільне виробництво та експорт продукції. Особливо відчутними є втрати у тваринництві та сфері зберігання продовольства.

Окремим фактором ризику залишається стрімке зростання виробничих витрат. Подорожчання насіння, добрив, засобів захисту рослин, пального та енергоресурсів формує додатковий фінансовий тиск на виробників. Девальвація національної валюти ще більше збільшує вартість імпортних ресурсів, а енергетичні обмеження змушують підприємства інвестувати у резервні джерела живлення.

Важливим чинником функціонування аграрного сектору є динаміка світових енергетичних і сировинних ринків. Загострення геополітичної напруженості на Близькому Сході у 2026 році спричинило серйозну кризу, зменшивши світові поставки нафти на 11 млн барелів на добу, та турбулентність на ринках. Світові ціни на нафту марки Brent зросли понад 90–100 доларів США за барель через ризику постачання [7].

Це безпосередньо вплинуло на собівартість аграрного виробництва, оскільки витрати на пальне, логістику та мінеральне живлення є критично важливими складовими виробничого циклу.

Підвищення цін на карбамід, аміачну селітру та інші азотні добрива стало додатковим викликом для українських аграріїв у період весняної посівної кампанії.

У відповідь на енергетичні ризики агропідприємства активно інвестують у розвиток власної енергетичної інфраструктури. Сонячні електростанції, біогазові комплекси, когенераційні установки, системи пелетного опалення та акумуляторні потужності поступово стають невід'ємними елементами сучасного аграрного бізнесу.

Особливо перспективним є виробництво біометану з відходів рослинництва та тваринництва, що дозволяє не лише зменшити енергетичну залежність, але й створює нові джерела доходів. Така трансформація цілком відповідає європейським екологічним стандартам і принципам Green Deal [2, с. 355].

Суттєвий вплив на аграрне виробництво мають і кліматичні чинники. Посухи, температурні аномалії, нестача ґрунтової вологи та зростання частоти екстремальних погодних явищ підвищують виробничі ризики, особливо у південних та центральних регіонах країни. У поєднанні з воєнними наслідками це значно ускладнює планування господарської діяльності.

Додаткові загрози формують екологічні наслідки війни: деградація земель, забруднення ґрунтів і водних ресурсів, порушення екосистем, а також дефіцит води для зрошення після руйнування Каховської ГЕС. Ці процеси матимуть довгостроковий характер і вимагатимуть значних інвестицій у відновлення природного потенціалу.

За таких умов державна аграрна політика у 2026 році має бути максимально прагматичною та гнучкою. Її ключовими завданнями повинні стати підтримка фінансової стійкості аграрних підприємств, розширення доступу до кредитних ресурсів, стимулювання інвестицій, розвиток інфраструктури зберігання та переробки, а також сприяння адаптації галузі до кліматичних змін і стандартів Європейського Союзу.

Особливо важливо продовжувати цифровізацію державної підтримки через Державний аграрний реєстр, розвивати механізми страхування воєнних ризиків, шукати нові джерела міжнародного фінансування та готувати

аграрний бізнес до можливих змін умов торгівлі з ЄС.

Цифровізація державної підтримки аграрного сектору стала одним із найважливіших напрямів модернізації аграрної політики України. Державний аграрний реєстр фактично перетворився на єдину цифрову платформу взаємодії між державою та сільськогосподарськими виробниками.

Запровадження Державного аграрного реєстру суттєво спростило доступ аграріїв до програм фінансової підтримки. Якщо раніше отримання субсидій, дотацій чи грантів вимагало значного часу, збору великої кількості паперових документів та особистих візитів до державних установ, то сьогодні більшість процедур здійснюється онлайн. Це дозволяє агровиробникам подавати заявки дистанційно, відстежувати статус їх розгляду та оперативно отримувати інформацію про доступні програми підтримки.

Особливо важливо, що Державний аграрний реєстр забезпечує високий рівень прозорості у розподілі бюджетних коштів. Автоматизація процесів мінімізує вплив людського фактора, суттєво знижує корупційні ризики та створює рівні умови доступу до державної допомоги як для великих агрохолдингів, так і для малих фермерських господарств.

Крім того, інтеграція Державного аграрного реєстру з іншими державними реєстрами дає змогу автоматично перевіряти відомості про земельні ділянки, юридичний статус підприємства, податкову дисципліну та інші важливі параметри. Це значно скорочує строки розгляду заявок і зменшує адміністративне навантаження на бізнес.

В умовах воєнного стану значення Державного аграрного реєстру ще більше зросло. Саме через цю платформу аграрії отримують не лише державну, а й міжнародну допомогу, зокрема гранти, компенсації та гуманітарну підтримку від міжнародних організацій і донорів.

Загалом у 2026 році аграрний сектор України збереже роль одного з фундаментів національної економіки. Однак його подальша стійкість залежатиме від здатності держави, бізнесу та міжнародних партнерів спільно реагувати на наявні виклики, фінансувати галузь, формуючи сучасну, конкурентоспроможну та адаптивну модель розвитку сільського господарства.

Протягом 2023–2025 років структура державних фінансів у АПК трансформувалася від прямої підтримки виробництва до стиму-

Таблиця 1

Динаміка та структура видатків державного бюджету на АПК (2023–2025рр.)

Стаття видатків	2023, млрд. грн.	2024, млрд. грн.	2025, млрд. грн.
Програма "Доступні кредити 5-7-9%"	9.5	12.0	14.5
Гранти на створення садів та теплиць	0.8	1.2	1.5
Часткова компенсація вартості с/г техніки	0.5	1.0	2.5
Підтримка переробної галузі (гранти)	1.2	3.5	5.0
Разом	12.0	17.7	23.5

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

лювання інвестицій у додану вартість та відновлення пошкоджених активів.

Основним інструментом залишається програма 5-7-9%, яка в 2025 році була суттєво модифікована в бік підтримки саме деокупованих територій та малих фермерських господарств.

Програма «Доступні кредити 5–7–9%» сьогодні є одним із найважливіших інструментів державної підтримки українського бізнесу. Її запровадили на початку 2020 року, щоб допомогти малим і середнім підприємствам отримувати банківські кредити на значно вигідніших умовах. Особливої актуальності ця програма набула в умовах повномасштабної війни, коли доступ до фінансових ресурсів для багатьох підприємств став критично важливим.

Суть програми досить проста: держава компенсує банкам частину процентної ставки за кредитами, завдяки чому підприємець сплачує лише 5, 7 або 9 % річних. Для окремих категорій бізнесу, насамперед у період воєнного стану, ставка може тимчасово становити навіть 0 %. Це суттєво знижує фінансове навантаження на підприємства та робить кредитування реально доступним.

Програма охоплює кілька ключових напрямів фінансування. По-перше, це інвестиційні кредити, які дають змогу придбати нове обладнання, техніку, транспорт або модернізувати виробництво. По-друге, кредити на поповнення обігових коштів, що особливо важливо для забезпечення безперервної роботи підприємства. Крім того, програма дозволяє рефінансувати раніше отримані позики на більш вигідних умовах.

Для аграрного сектору значення програми важко переоцінити. Сільське господарство є капіталомісткою галуззю, де виробничий цикл значною мірою залежить від сезонності. Саме

тому доступ до дешевих кредитних ресурсів дозволяє аграріям своєчасно закуповувати насіння, добрива, паливо, засоби захисту рослин, а також оновлювати парк сільськогосподарської техніки [1]. У воєнний час ця підтримка стала справжньою опорою для багатьох виробників.

Участь у програмі можуть брати юридичні особи та фізичні особи-підприємці, які відповідають встановленим критеріям, зокрема щодо обсягів доходу, кількості працівників та фінансового стану. Важливою умовою є відсутність простроченої заборгованості перед бюджетом і позитивна кредитна історія.

Механізм отримання кредиту є доволі зрозумілим. Підприємець звертається до одного з банків-партнерів, подає необхідний пакет документів, після чого банк оцінює його фінансовий стан та ухвалює рішення про надання фінансування. Після цього держава через Фонд розвитку підприємництва компенсує частину процентної ставки.

Особливо важливо, що програма «5–7–9%» виконує не лише фінансову, а й стратегічну функцію. Вона сприяє збереженню робочих місць, підтримує інвестиційну активність, стимулює модернізацію виробництва та допомагає бізнесу адаптуватися до складних економічних умов. Для аграрного сектору це також означає забезпечення продовольчої безпеки держави та збереження експортного потенціалу країни.

Загалом програма «Доступні кредити 5–7–9%» є ефективним прикладом того, як державна фінансова підтримка може реально впливати на розвиток підприємництва. Її роль у забезпеченні стійкості аграрного сектору, особливо в умовах воєнних викликів, залишається надзвичайно вагомою.

У 2024–2026 роках регуляторна політика в аграрному секторі України набула особли-

вого значення, оскільки саме в цей період відбувалося одночасне поглиблення ринкових реформ, цифрова трансформація державного управління та адаптація національного законодавства до європейських екологічних стандартів. Ці процеси підштовхують до формування нової моделі функціонування аграрного бізнесу, яка вже давно визрівала, базуватиметься на потребі всебічної модернізації, здійснюваної на соціоекономічних засадах [3, с. 15], та загалом сприятиме підвищенню конкурентоспроможності та створюватиме передумови для сталого розвитку галузі.

Одним із ключових етапів трансформації аграрного сектору стало відкриття з 1 січня 2024 року ринку сільськогосподарських земель для юридичних осіб. Це рішення стало логічним продовженням земельної реформи, яка розпочалася ще у 2021 році. Українські компанії отримали право набувати у власність земельні ділянки сільськогосподарського призначення площею до 10 тис. гектарів.

Запуск цього етапу суттєво активізував ринок. Зросла кількість угод купівлі-продажу, підвищилася ліквідність земельних активів, а сама земля остаточно перетворилася на повноцінний ринковий ресурс. Особливо важливо, що банки почали активніше розглядати земельні ділянки як якісне забезпечення за кредитами. Це значно розширило доступ аграрних підприємств до фінансових ресурсів, зокрема в межах державних програм кредитування.

Крім того, зростання попиту з боку юридичних осіб сприяло поступовому підвищенню ринкової вартості землі. Для власників паїв це означало збільшення капіталізації їхніх активів, а для аграрного бізнесу – можливість формувати довгострокову земельну стратегію, зменшуючи залежність від орендних відносин.

Важливим напрямом регуляторної модернізації стала цифровізація взаємодії між державою та агровиробниками. Центральне місце у цьому процесі посів Державний аграрний реєстр, який у 2024–2026 роках фактично перетворився на єдину цифрову платформу доступу до державної підтримки. Завдяки реєстру аграрії отримали можливість подавати заявки на субсидії, гранти, пільгові кредити, компенсації та інші види державної допомоги в електронному форматі. Це суттєво скоротило адміністративні витрати, пришвидшило розгляд документів і зробило процедури максимально прозорими.

Особливо важливо, що автоматизація процесів значно знизилася корупційні ризики. Люд-

ський фактор у прийнятті рішень було мінімізовано, а доступ до програм підтримки став більш рівним для всіх категорій виробників – від дрібних фермерів до великих агрохолдингів. У воєнних умовах Державний аграрний реєстр також став ключовим інструментом оперативного надання міжнародної та державної допомоги постраждалим агровиробникам.

Ще одним стратегічним вектором регуляторної політики стала екологічна адаптація аграрного сектору до вимог європейського зеленого курсу. У контексті євроінтеграції Україна поступово гармонізує аграрне законодавство із принципами European Green Deal.

Для українських агровиробників це означає запровадження нових стандартів у сфері використання добрив, засобів захисту рослин, управління ґрунтовими ресурсами, скорочення викидів парникових газів та забезпечення простежуваності виробничих процесів [2, с. 355].

Виконання цих вимог має не лише екологічне, а й вагомим економічне значення. Саме відповідність стандартам Green Deal є необхідною умовою для збереження конкурентних позицій української аграрної продукції на ринку Європейського Союзу. З огляду на те, що ЄС залишається головним торговельним партнером України, адаптація до нових правил стала стратегічним пріоритетом для всього аграрного сектору.

Водночас екологізація стимулює інновації: розвиток точного землеробства, впровадження ресурсозберігаючих технологій, органічного виробництва та сучасних систем моніторингу стану ґрунтів, раціональне використання ресурсів, мінімізація використання сировини та енергії [4, с. 56].

У 2024–2025 роках регуляторна політика в аграрному секторі України формується навколо трьох взаємопов'язаних напрямів: завершення земельної реформи, цифровізації державного управління та екологічної модернізації. У сукупності вони створюють нову інституційну основу розвитку галузі, підвищують її інвестиційну привабливість, фінансову стійкість і здатність успішно інтегруватися до європейського економічного простору.

На основі проведеного аналізу можна виокремити наступні пріоритети:

– стимулювання глибокої переробки: перехід від експорту зерна до експорту борошна, олії, біоетанолу та м'ясо-молочної продукції;

– інституційна готовність до ЄС: Адаптація європейської системи контролю якості НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Points) та ветеринарних стандартів до вимог EFSA (European Food Safety Authority – Європейське агентство з безпеки харчових продуктів);

– здійснення заходів з меліорації та іригації: реалізація державно-приватного партнерства у відновленні систем зрошення, особливо в південних регіонах, що постраждали від руйнування Каховської ГЕС.

– забезпечення енергонезалежності господарств, ферм через субсидування встановлення сонячних панелей та біогазових установок.

До 2030 року розвиток аграрного сектору України визначатиметься не лише потребою відновлення після воєнних руйнувань, а й необхідністю глибокої структурної модернізації галузі. Ключовим завданням стане перехід від сировинної моделі господарювання до інноваційної, експортно орієнтованої та інтегрованої у європейський економічний простір аграрної системи. Саме тому стратегічні пріоритети державної політики мають бути спрямовані на формування високої доданої вартості, технологічне оновлення виробництва, екологічну стійкість та підвищення конкурентоспроможності української продукції на світових ринках.

Одним із найважливіших пріоритетів є поступовий відхід від переважно сировинного експорту та стимулювання розвитку глибокої переробки. Тривалий час Україна залишалася одним із найбільших світових експортерів зернових та олійних культур, проте значна частина потенційної доданої вартості формувалася за межами країни. До 2030 року державна політика має бути зосереджена на стимулюванні виробництва продукції з високим ступенем переробки.

Йдеться насамперед про збільшення експорту борошна, круп, рослинних олій, шротів, біоетанолу, м'ясної та молочної продукції, готових харчових товарів. Такий підхід дозволить значно підвищити валютні надходження, створити нові робочі місця у сільській місцевості, розширити податкову базу та зменшити залежність від коливань світових цін на сировину.

Особливу роль у цьому процесі відіграватимуть державні стимули: податкові пільги для інвесторів, компенсація частини вартості обладнання, пільгове кредитування, розвиток індустріальних парків та експортно-кредитне

страхування. У перспективі саме переробна промисловість має стати головним драйвером зростання аграрного ВВП.

Євроінтеграція вимагає від України повної гармонізації системи державного контролю якості та безпечності харчової продукції з європейськими стандартами. До 2030 року необхідно завершити адаптацію національного законодавства, процедур сертифікації та контролю до вимог European Food Safety Authority.

Першочергового значення набуває повсюдне впровадження системи НАССР на всіх підприємствах харчової промисловості, удосконалення ветеринарного та фітосанітарного контролю, розвиток лабораторної інфраструктури, цифровізація процедур сертифікації та простежуваності продукції.

Досягнення інституційної сумісності з європейськими вимогами відкриє українським виробникам доступ до ринку ЄС без додаткових бар'єрів, посилить довіру міжнародних партнерів і сприятиме диверсифікації експортних напрямів.

Після руйнування Каховська ГЕС питання водозабезпечення аграрного виробництва на півдні України стало критично важливим. Саме тому одним із стратегічних пріоритетів є масштабне відновлення та модернізація систем зрошення.

Оптимальною моделлю реалізації таких проєктів є державно-приватне партнерство, яке дозволить поєднати бюджетні ресурси, міжнародну фінансову допомогу та приватні інвестиції. Особливу увагу слід приділити Херсонській, Миколаївській, Одеській та Запорізькій областям.

Модернізація іригаційної інфраструктури сприятиме підвищенню врожайності, стабілізації виробництва в умовах кліматичних змін, розширенню площ вирощування овочевих, плодово-ягідних та кормових культур, а також зміцненню продовольчої безпеки держави.

Зростання вартості енергоресурсів і ризику пошкодження енергетичної інфраструктури зумовлюють необхідність розвитку енергетичної автономії аграрних підприємств – формування енергонезалежного аграрного виробництва. До 2030 року важливим напрямом державної підтримки має стати стимулювання впровадження відновлюваних джерел енергії.

Йдеться про часткову компенсацію витрат на встановлення сонячних електростанцій, акумуляторних систем, біогазових комплексів, когенераційних установок та обладнання

для виробництва біометану. Особливо перспективним є використання відходів тваринництва та рослинництва для генерації енергії.

Енергонезалежність дозволить знизити виробничі витрати, підвищити стійкість господарств до кризових ситуацій, скоротити викиди парникових газів та посилити екологічну конкурентоспроможність української аграрної продукції.

Реалізація зазначених стратегічних напрямів дозволить сформувати нову модель аграрного розвитку, орієнтовану на інновації, високу додану вартість, сталий розвиток та європейську інтеграцію. До 2030 року аграрний сектор України має перетворитися з постачальника сировини на потужного виробника конкурентоспроможної переробленої продукції, інтегрованого до єдиного європейського ринку та здатного забезпечувати високий рівень продовольчої, енергетичної та економічної безпеки держави.

Реалізація окреслених стратегічних орієнтирів є можливою лише за умови формування належного рівня інвестиційної привабливості національної економіки. У цьому контексті важливим є розроблення заходів з урахуванням таких ключових блоків як: 1) забезпечення прибутковості галузі (дохідності реалізованої продукції); 2) перспективність розвитку галузі (рівень зайнятості, здатність до самофінансування майбутнього зростання, масштабами державної підтримки); 3) рівень інвестиційних ризиків (сукупність економічних, фінансових, інституційних та ринкових загроз, здатних впливати на доцільність і стабільність інвестиційних вкладень) [6, с. 61].

Висновки. У сучасних умовах саме державні фінанси та регуляторна політика залишаються одними з головних чинників стабільності й розвитку аграрного сектору України. Війна, руйнування інфраструктури, зміни логістичних маршрутів і водночас активне просування до членства в Європейському Союзі вимагають від держави нових, більш гнучких і стратегічних підходів до підтримки аграрного бізнесу.

Упродовж 2023–2025 років державна підтримка аграріїв суттєво змінилася. Якщо на початковому етапі основний акцент робився на збереженні виробництва та проведенні посівної кампанії, то надалі пріоритети поступово змістилися у бік інвестицій, модерніза-

ції та розвитку переробки. Зростання обсягів грантової підтримки, компенсації вартості техніки та фінансування переробних підприємств свідчить про перехід до нової моделі розвитку, орієнтованої на створення більшої доданої вартості всередині країни.

Особливу роль у забезпеченні фінансової стійкості аграрних підприємств відіграє програма «Доступні кредити 5–7–9%», яка стала одним із найефективніших інструментів підтримки, дозволивши аграріям зберігати оборотний капітал, інвестувати у виробництво та адаптуватися до воєнних викликів. Водночас цифровізація державної підтримки через Державний аграрний реєстр значно спростила доступ до фінансових ресурсів, підвищила прозорість процедур і суттєво знизилася корупційні ризики.

Не менш важливими є регуляторні зміни, які формують нову інституційну основу розвитку галузі. Відкриття ринку сільськогосподарських земель для юридичних осіб, цифровізація взаємодії з державою та адаптація до екологічних стандартів ЄС посилюють інвестиційну привабливість аграрного сектору, розширюють доступ до капіталу та відкривають нові можливості для експорту на європейський ринок.

У перспективі ключовими напрямками державної політики мають стати розвиток глибокої переробки, модернізація меліоративної інфраструктури, підтримка енергетичної автономії аграрних підприємств, впровадження інновацій та повна гармонізація національних стандартів із вимогами Європейського Союзу. Саме ці кроки дозволять сформувати сучасну, конкурентоспроможну та стійку модель розвитку аграрного сектору.

Вітчизняний агропромисловий комплекс поступово трансформується із переважно сировинної моделі у високотехнологічну, експортно орієнтовану, енергетично автономну та інтегровану в європейський економічний простір систему. Формується нова парадигма аграрного розвитку, заснована на поєднанні сучасних технологій, глибокої переробки, екологічної відповідальності та високої доданої вартості. Саме ця модель стане основою довгострокової конкурентоспроможності України на глобальному аграрному ринку та важливим чинником післявоєнного економічного відновлення держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баланюк, І. Ф., Козак І. І., Шеленко Д. І. Формування внутрішнього економічного механізму розвитку організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК* 5 (2019). С. 59-67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2019_5_9 (дата звернення: 25.04.2026).
2. Шпикуняк, О. Г., Шеленко Д. І.. Організаційно-інституційна адаптація аграрного підприємництва до засад європейського зеленого курсу в умовах міжнародної економічної інтеграції. *Бізнес-навігатор*. 2024. Вип. 3 (76). С. 352-360. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator>.
3. Черевко, Г. В. Державне регулювання діяльності агрохолдингів в умовах конкуренції в сільському господарстві. *Аграрна економіка* 12.1/2 (2019), 8-16. DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon201901.008>.
4. Черевко, Г. В. Циркулярна економіка: еволюція поняття. *Аграрна економіка* 15 (2022): 3-4. С. 51-58. URL: https://agrarianeconomy.inup.edu.ua/images/docs/ae_2022_15_3-4/AE-15_3-4_6.pdf.
5. Береженна, О., Кулаківська Т. Податкове регулювання агропромислового комплексу в Україні. *Підприємництво, господарство і право* 4 (2020). С.202-206. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.4.34>
6. Коренюк П., Копил О. Концептуальні підходи та методи визначення інвестиційної привабливості національної економіки. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки* 2 (2018). С.56-62. DOI: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2018-02-56-62>.
7. Мінфін – все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/oil/> (дата звернення: 25.04.2026).
8. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2023-2024 рр. (Міністерство фінансів). URL: <https://mof.gov.ua/uk/zvit> (дата звернення: 25.04.2026).

REFERENCES:

1. Balaniuk I. F., Kozak I. I., & Shelenko D. I.. Formuvannia vnutrishnoho ekonomichnoho mekhanizmu rozvytku orhanizatsiino-pravovykh form silskohospodarskykh pidpriemstv. *Ekonomika APK* 5 (2019). 59–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2019_5_9 (accessed April 25, 2026).
2. Shpykuliak, O. H., & Shelenko D. I. Orhanizatsiino-instytutsiina adaptatsiia ahrarnoho pidpriemnytstva do zasad yevropeiskoho zelenoho kursu v umovakh mizhnarodnoi ekonomichnoi intehratsii. *Biznes-navihator*. 2024. Vyp. 3 (76). 352–360. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator>.
3. Cherevko, H. V. Derzhavne rehuliuвання diialnosti ahrokholdynhiv v umovakh konkurentsii v silskomu hospodarstvi. *Ahrarna ekonomika* 12.1/2 (2019). 67–78. DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon201901.008>.
4. Cherevko, H. V. Tsyrukuliarna ekonomika: evoliutsiia poniattia. *Ahrarna ekonomika* 15 (2022): 3-4, 51-58. URL: https://agrarianeconomy.inup.edu.ua/images/docs/ae_2022_15_3-4/AE-15_3-4_6.pdf.
5. Berezna, O., & Kulakivska T. Podatkove rehuliuвання ahropromyslovoho kompleksu v Ukraini. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo* 4 (2020). 202–206. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.4.34>
6. Korenyuk P., & Kopyl O. Kontseptualni pidkhody ta metody vyznachennia investytsiinoi pryvablyvosti natsionalnoi ekonomiky. *Ekonomichni chasopys Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky* 2 (2018). 56–62. DOI: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2018-02-56-62>.
7. Minfin – vse pro finansy: novyny, kursy valiut, banky. [Ministry of Finance - all about finances: news, exchange rates, banks]. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/oil/> (accessed April 25, 2026).
8. Zvit pro vykonannia Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy za 2023–2024 rr. (Ministerstvo finansiv). [Report on the implementation of the State Budget of Ukraine for 2023-2024 (Ministry of Finance)]. URL: <https://mof.gov.ua/uk/zvit> (accessed April 25, 2026).

Дата надходження статті: 23.04.2026

Дата прийняття статті: 11.05.2026

Дата публікації статті: 25.05.2026